

FORUNDERSØGELSE
OVERORDNET VISION

N30-18: Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord

Natura 2000-område nr. 30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simsted og Nørre Ådale samt Skravad Bæk

Viborg kommune, 2021

VIBORG
KOMMUNE

NATUREMAN

Indhold

Projektområdet generelt	3
Oversigt.....	3
Kortlagt habitatnatur.....	4
§3-natur	5
Fredninger	6
Vandløb og grøfter	7
Andre forhold	8
Trusler mod områdets naturværdier.....	21
Nuværende pleje	21
Ejerstruktur.....	21
Drift og driftshistorie	21
Overordnet vision for området	22
Indledende overvejelser om de næste trin	22
Interessentundersøgelse	22
Botanisk forundersøgelse.....	22
Hydrologisk forundersøgelse.....	23
Relevante aktioner	23

Ansvarsfraskrivelse:

Oplysningerne i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning.
EU-Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Projektområdet generelt

I Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord fungerer de lavvandede vand- og vadeblader som raste- og fourageringsplads for flere vandfugle, herunder bl.a. hvinand om efteråret og vinteren. Hjarbæk Fjord har siden 1966 været adskilt fra Lovns Bredning af Virksunddæmningen med en sluse, der regulerer vandstanden og vandudskiftningen i fjorden. Da vandtilførslen er meget stor fra de 4 udløb fra Fiskbæk Å, Jordbro Å, Skals Å og Simested Å, er fjordvandet relativt fersk og næringspåvirket.

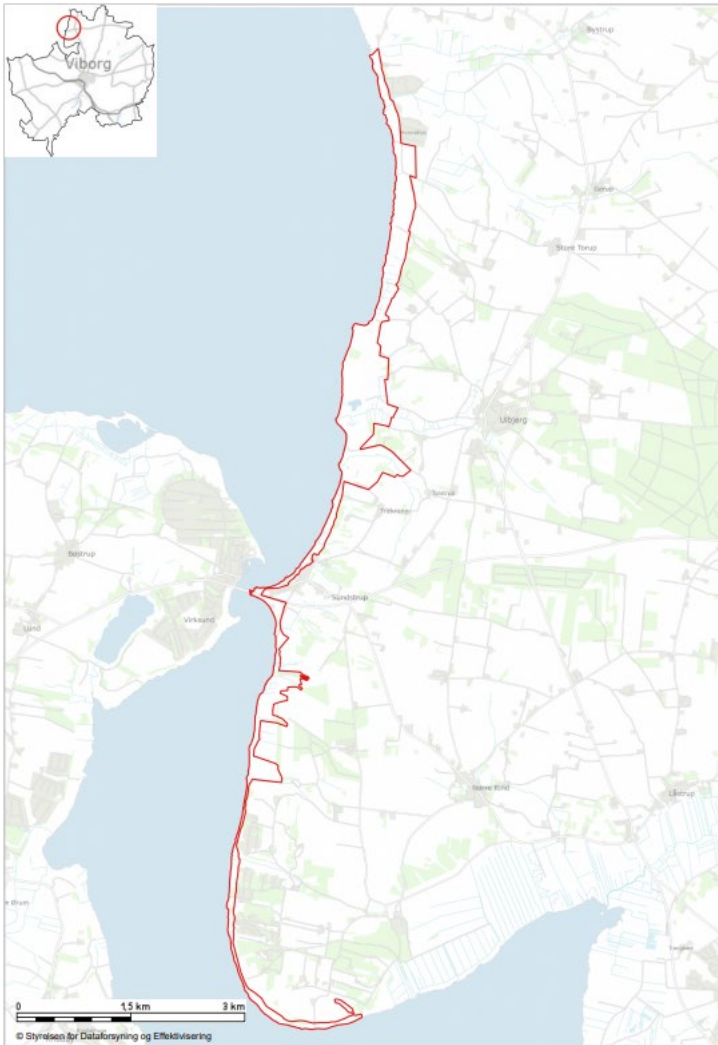
Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord omgives af hævet havbund med kystnaturtyper og skrænter, der flere steder rummer særdeles værdifulde overdrev, kildevæld og rigkær.

Det gælder især Ulbjerg Klint øst for Lovns Bredning med store bestande af de nationale ansvarsarter nikkende og opret kobjælde. Ved Hjarbæk Fjord dominerer især ferske enge og rørsumpe.

Oversigt

Projektområdet strækker sig langs Hjarbæk Fjord og Lovns Bredning, som former arealet efter fjordområdet langs kysten. Området strækker sig i fugleflugt over cirka 13,5 km og måler i alt 310 ha.

Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord er en del af N30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested, Nørre Ådal samt Skravad Bæk. I forhold til IP LIFE NATUREMAN udgør Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord sub-region N30-18.

Figur 1: projektområdet Lovns Bredning og Hjarbæk Fjord N 30-18.

I det følgende vil området for overskuelighedens skyld flere steder blive behandlet underopdelt i en nordlig og sydlig del men med en samlet konklusion.

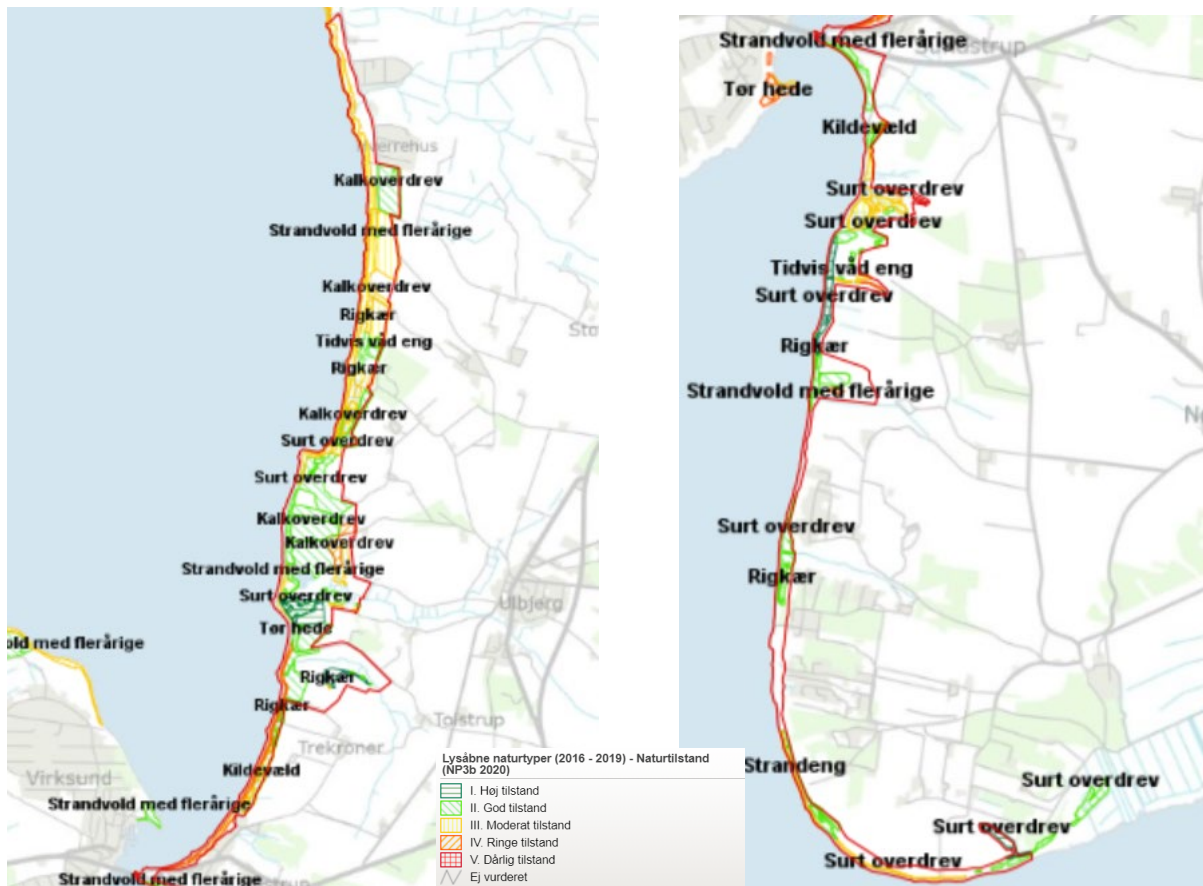
Projektejer er Viborg Kommune.

Kortlagt habitatnatur

I den seneste NOVANA-kortlægning er der en stor diversitet af forskellige habitatnaturtyper i delområdet, med kortlægning af både strandeng, kalkoverdrev, surt overdrev, strandvold med flerårige planter, rigkær, tidvis våd eng, kildevæld, forklit, kystklint/klippe, grå/grøn klit og tør hede (se figur 2). I alt er der kortlagt ca. 160 ha habitatnatur.

De habitatnaturtyper som arealmæssigt fylder mest, er surt overdrev og de våde naturtyper kildevæld og rigkær.

Naturtilstanden for de forskellige naturtyper varierer fra ringe til høj tilstand og er varierende over hele det geografiske område. Det er især kalkoverdrev, surt overdrev og rigkær, som er i ringe eller moderat tilstand.

Nordlig del

Sydlig del

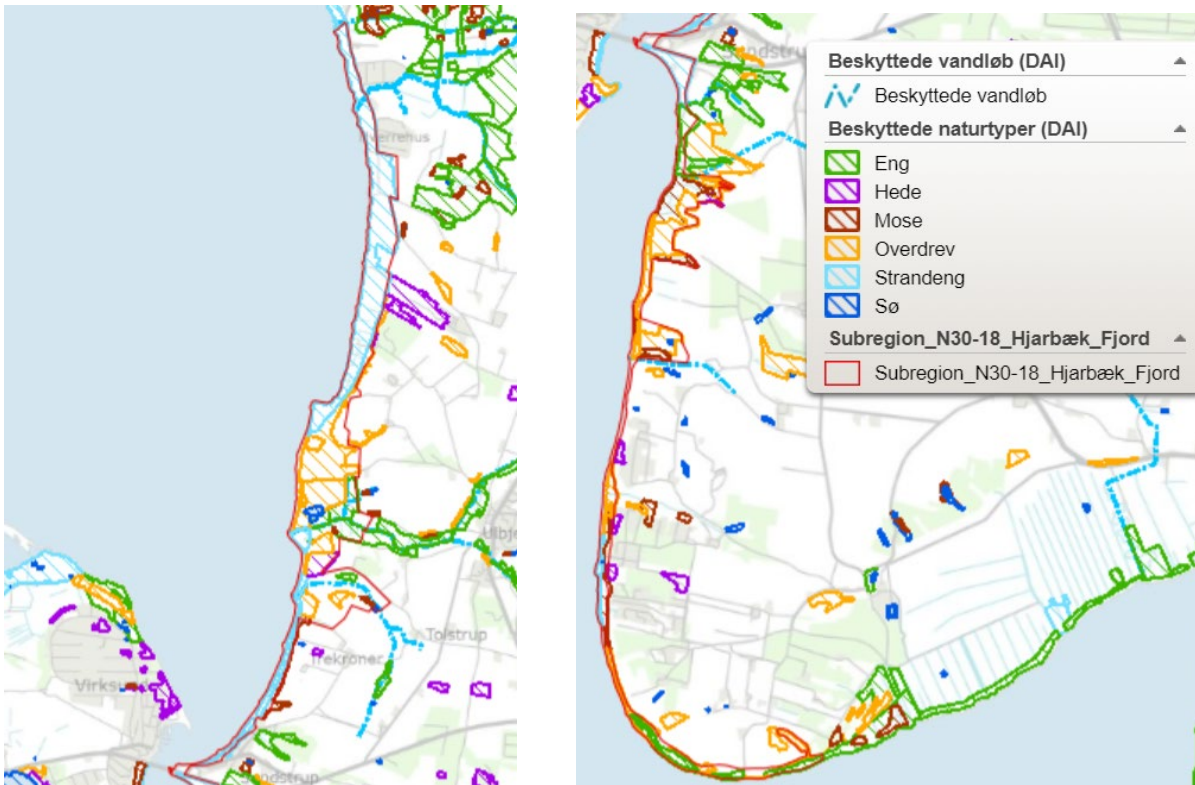
Figur 2: NOVANA kortlægning af habitatnatur fra 2016-2019.

Der er i forbindelse med artsovervågning i 2020 observeret markfirben ved Ulbjerg Klint. I samme område findes en stor bestand af opret og nikkende kobjælde, som indgår i NOVANA-artsovervågningen.

Ved Ulbjerg Møllebæk overvåges fokusarten sum- vindelsnegl i forbindelse med artsovervågningsprogrammet, men den er ikke fundet.

§3-natur

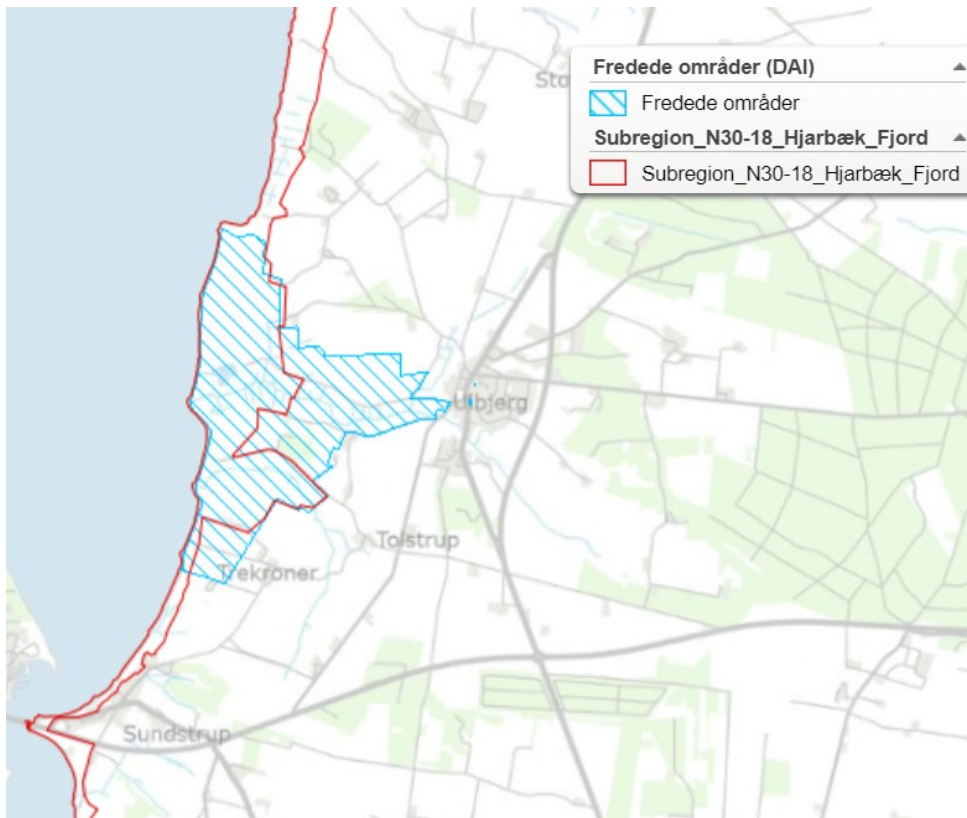
En stor del af projektområdet er vejledende registreret som beskyttet natur jf. naturbeskyttelseslovens §3 (i alt ca. 225 ha). Det er især naturtyperne overdrev og strandeng, som er registreret langs kystens arealer i projektområdet, men naturtyperne eng, mose, hede og sø ligger også indenfor området (se figur 3).

Figur 3: Registrering af beskyttet natur efter Naturbeskyttelseslovens § 3 inden for projektområdet.

Fredninger

Projektområdet lapper delvist over med en landskabsfredning af Ulbjerg Klint (se figur 4). Fredningen bunder i en kendelse fra overfredningsnævnet den 8. oktober 1969 og den har som primært formål, at sikre offentlig adgang til det 210 ha store område samt hindre tilplantning og bebyggelse i området.

Figur 4: Projektområdets overlap med det fredede område ved Ulbjerg Klint.

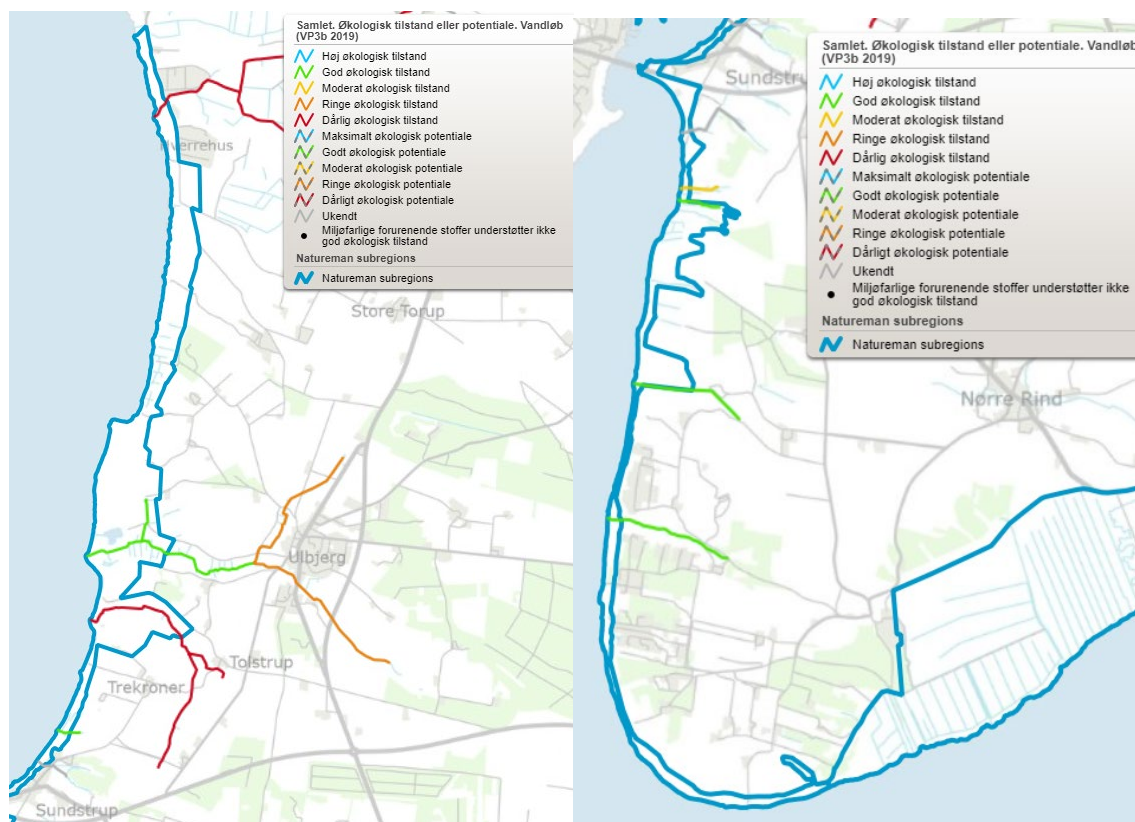
Vandløb og grøfter

Inden for projektområdet udmunder flere vandløb i fjorden, hvoraf 10 af disse både er omfattede af naturbeskyttelseslovens § 3 og målsatte i vandområdeplanerne. Fra nord mod syd drejer det sig om Gjørup Bæk, Ulbjerg Møllebæk, Strøsand Bæk, udløb t429 og t428 nord for Sundstrup samt Marens Bæk, t420/grøft 1 v. Sundstrup, t419, Stavild Møllebæk og Hedegård Bæk syd for Sundstrup.

Vandløbene er alle karakteriseret som naturlige vandområder og målsat til god økologisk tilstand. deres nuværende økologiske nuværende tilstand varierer fra god til dårlig økologisk tilstand, for t428 og Marens Bæk er tilstanden dog ukendt (se figur 5).

Der må ikke ske forringelse af vandløbenes aktuelle tilstand, eller de enkelte kvalitetselementer (bentiske alger, makrofytter og fisk).

Der er observeret bæklampret i projektområdet ved Gjørup Bæk i 2007.

Figur 5: Samlet økologisk tilstand jf. basisanalyserne af i vandløbene indenfor projektområdet. Den nordlige del til venstre, den sydlige del til højre

Andre forhold

Ingen af projektets fokusarter er fundet indenfor området i forbindelse med NOVANA-overvågningen.

Vindelsnegle blev eftersøgt to steder ved Ulbjerg Klint i 2013 uden fund. Overvågningen af vindelsnegle er dog ikke afsluttet for perioden 2018-20, så yderligere fund kan ikke udelukkes. Der findes ingen data i Naturdatabasen for de øvrige fokusarter.

DOF-basen beskriver et enkelt fund af odder i området nær Ulbjerg Klint (sandsynligvis ved Ulbjerg Møllebæk/mergelgraven) og selvom observationen er fra 2013, kan det ikke udelukkes, at arten stadig findes i området. Det bemærkes, at området ved Ulbjerg Klint er kendetegnet ved høj biodiversitet, med mosaik af mange naturtyper, fund af markfirben samt en stor bestand af opret kobjælde. Der foregår allerede naturpleje med afgræsning, og projektets fokus hér vil være at opretholde og understøtte fortsat pleje.

Delområde N30-18 indgår ikke blot som en del af habitatområde 30, men også fuglebeskyttelsesområde 14 (Lovns Bredning) og 24 (Hjarbæk Fjord og Simested Fjord). Det samlede udpegningsgrundlag for Natura2000 område N30 ses nedenfor i figur 6, ligesom afgrænsningen af fuglebeskyttelsesområderne er vist på kort (figur 7).

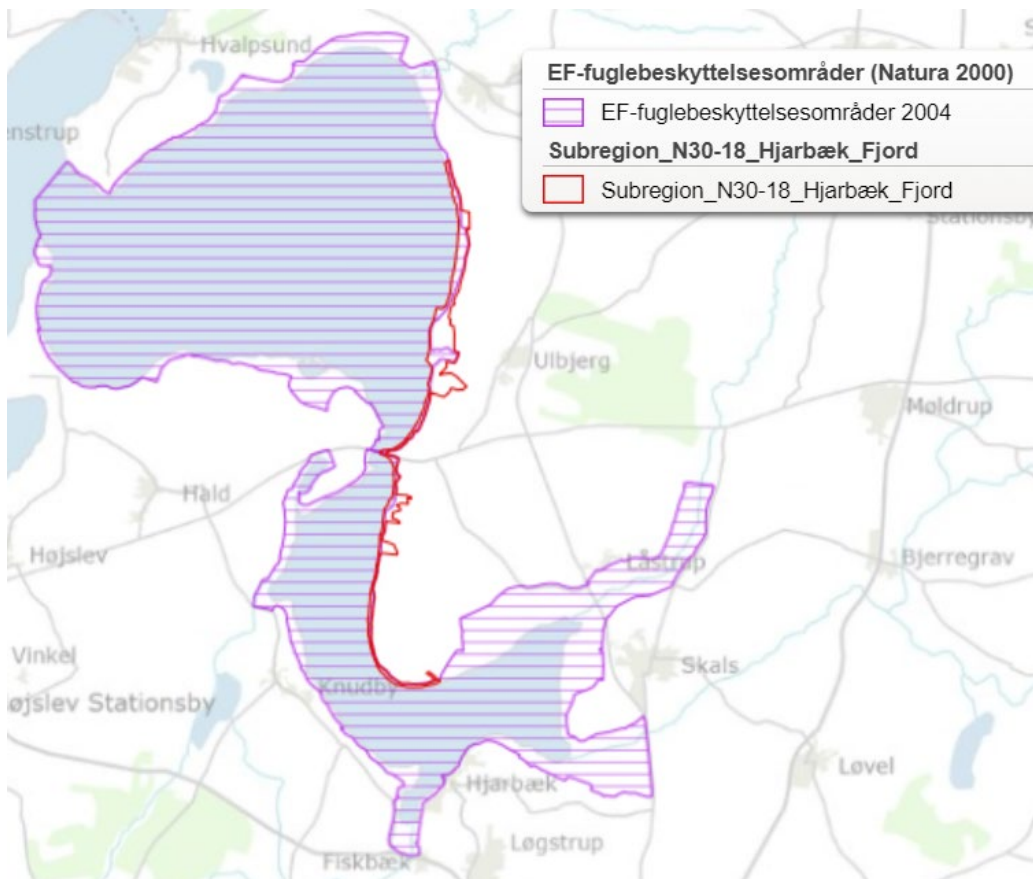
Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 30		
Naturtyper:	Sandbanke (1110)	Vadeflade (1140)
	Lagune* (1150)	Bugt (1160)
	Rev (1170)	Strandvold med enårige planter (1210)
	Strandvold med flerårige planter (1220)	Kystklint/klippe (1230)
	Strandeng (1330)	Forklit (2110)
	Grå/grøn klit* (2130)	Søbred med småurter (3130)
	Kransnålalge-sø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Våd hede (4010)	Tør hede (4030)
	Enekrat (5130)	Kalkoverdrev* (6210)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Nedbrudt højmose (7120)
	Hængesæk (7140)	Tørvelavning (7150)
	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Bøg på mor (9110)	Bøg på mor med kristtom (9120)
	Bøg på muld (9130)	Ege-blandskov (9160)
	Stilkeke-krat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Blank seglmos (6216)	Gul Stenbræk (1528)
	Grøn kølleguldsmed (1037)	Kildevældsvindelsnegl (1013)
	Bæklampret (1096)	Flodlampret (1099)
	Stavsild (1103)	Stor vandsalamander (1166)
	Odder (1355)	Spættet sæl (1365)
	Damflagermus (1318)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 14		
Fugle:	Sangsvane (T)	Hvinand (T)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 24		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Sangsvane (T)
	Hvinand (T)	Rørhøg (Y)
	Engsnarre (Y)	Plettet rørvagtel (Y)
	Blishøne (T)	

Tabellen viser naturtyper og/eller arter på udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype jf. habitatdirektivet. Ved fuglearterne er det angivet, om der er tale om ynglefugle (Y) eller trækfugle (T).

Figur 6: Udpegningsgrundlag for H30, F14 og F24

Figur 7: Fuglebeskyttelsesområder i Lovns Bredning (F14) og Hjarbæk Fjord (F24)

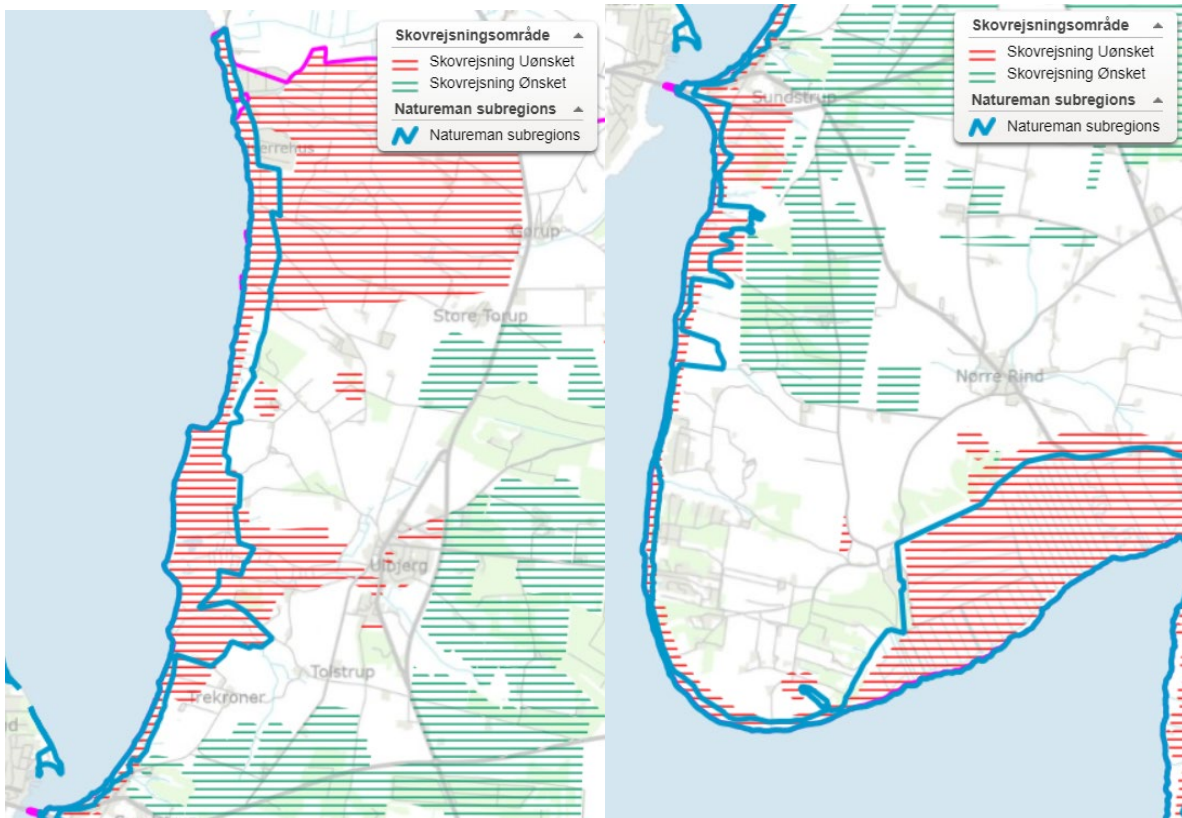
De lavvandede vand- og vadeflader er beskyttede som raste- og fourageringsplads for flere vandfugle herunder bl.a. hvinand om efteråret og vinteren, og Hjarbæk Fjord er derudover udpeget som nationalt fuglereservat.

Den gældende kommuneplan, udstikker retningslinjer for arealanvendelsen der omfatter arealer med f.eks. naturbeskyttelsesinteresser og økologiske forbindelser, uønsket skovrejsning, værdifuldt kulturmiljø, bevaringsværdigt landskab, specifik geologisk værdi, værdifulde landbrugsområder samt lavbundsarealer, som alle har udpegninger inden for projektområdet. De potentielt relevante temaer er vist herunderfor.

I forhold til muligheden for eventuelt at gennemføre projekter med ændret hydrologi, er det særligt værd at bemærke, at en stor del af projektområdet er uden risiko for okkerudvaskning på trods af at en del af disse arealer er lavtliggende.

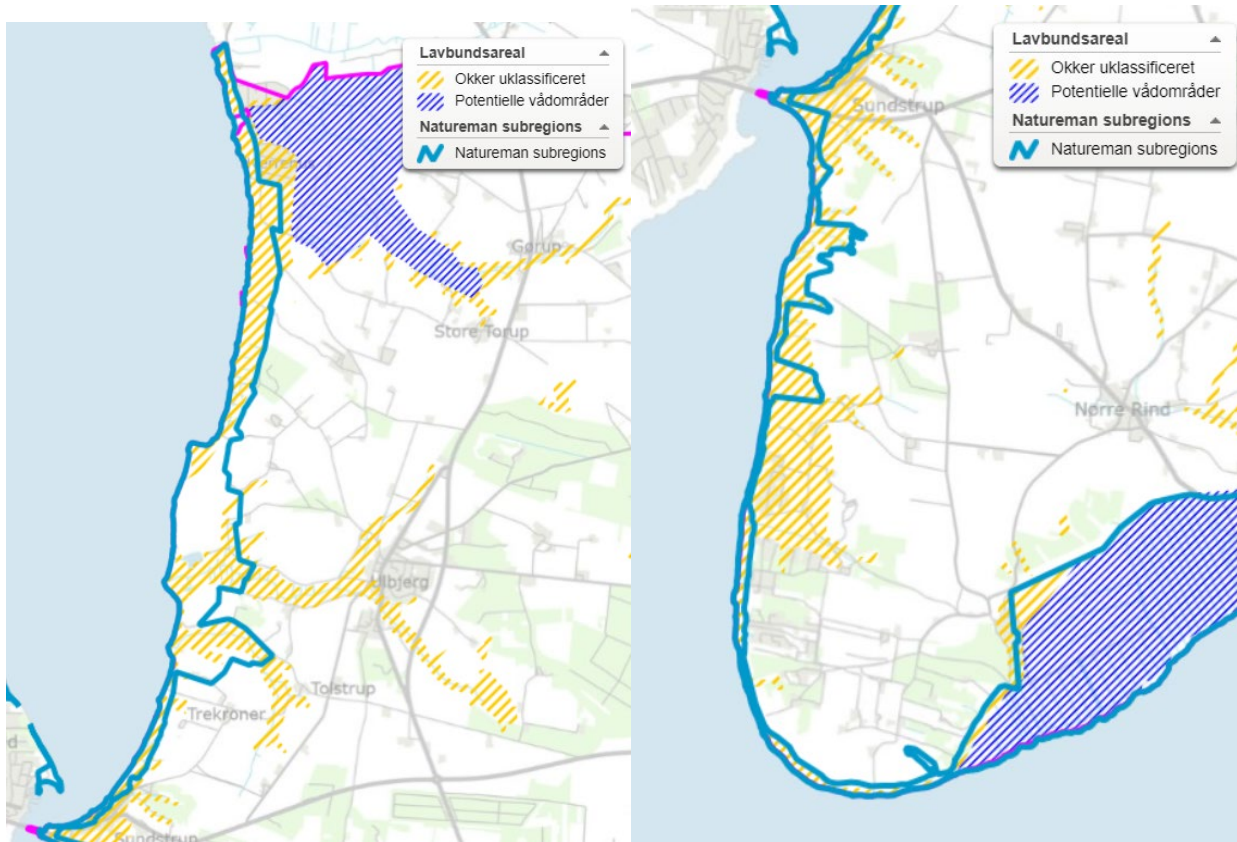
Derudover kan udlægningen af en stor del af arealerne ved Ulbjerg som kommuneplanens værdifulde landbrugsområder kræve ekstra opmærksomhed.

I hovedparten af projektområdet er skovrejsning uønsket (jf. Kommuneplanen for Viborg Kommune).

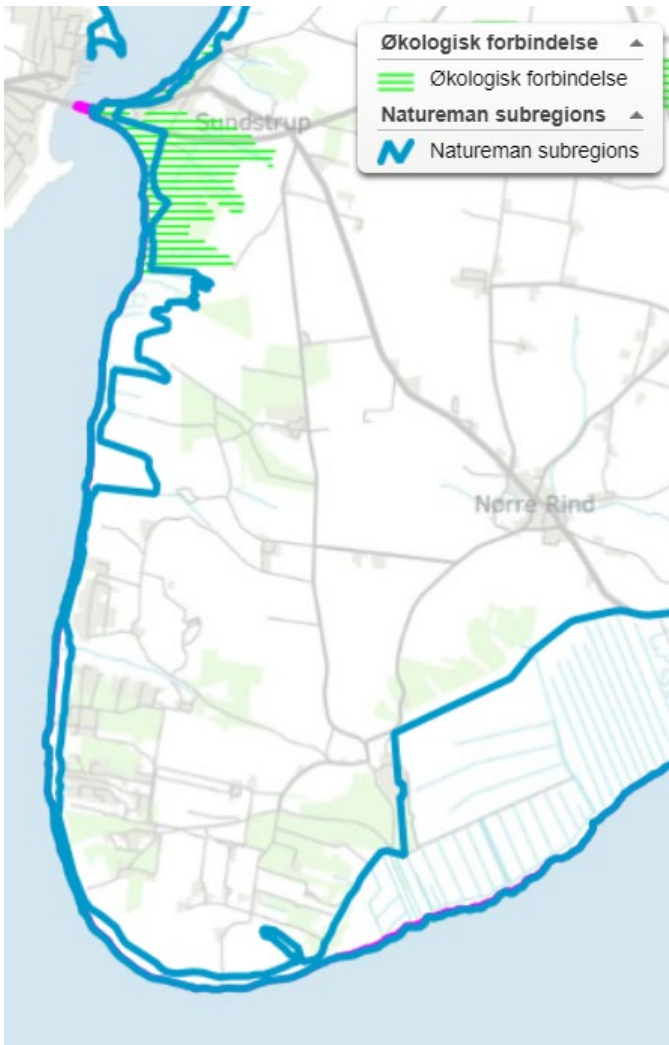
Figur 8: Udpegning af skovrejsningsområder og områder hvor skovrejsning er uønsket i kommuneplanen. Den nordlige del af N30-18 til venstre, den sydlige til højre

En stor del af projektområdet er uden okkerklasse (jf. Kommuneplanen for Viborg Kommune) og dermed uden risiko for okkerudfældning ved ændrede vandstandsforhold i de lavtliggende områder.

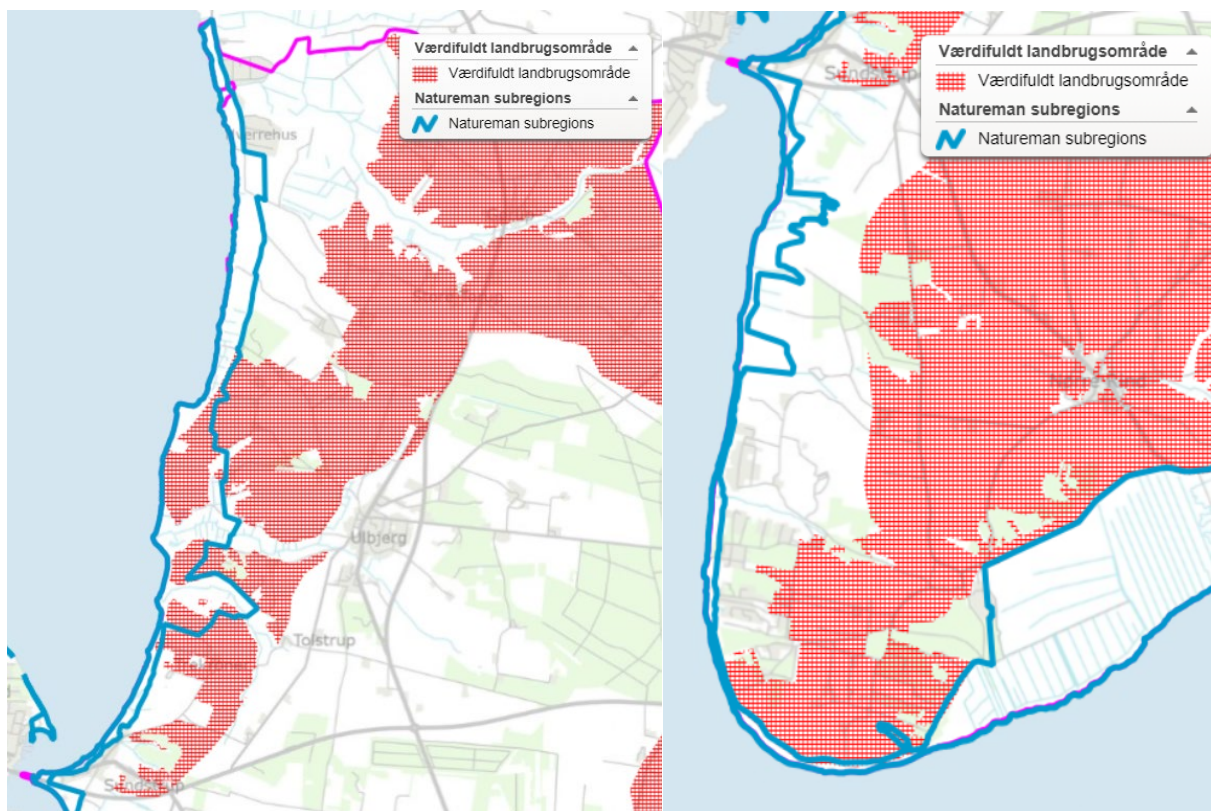
Figur 9: Okkerklasser i subregion N30-18. Den nordlige del til venstre, den sydlige del til højre

Kommuneplanens retningslinje om økologiske forbindelser findes kun omkring Sundstrup.

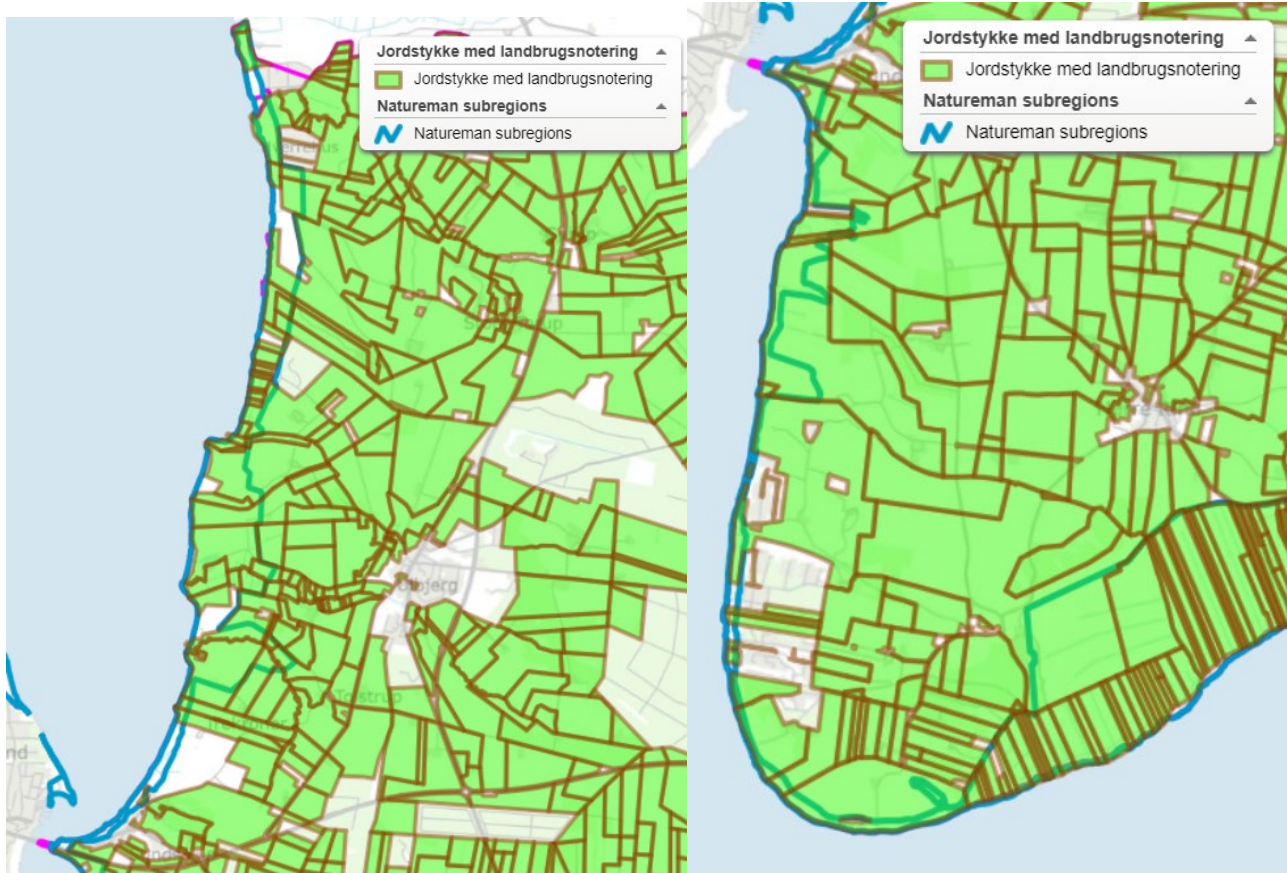
Figur 10: Kommuneplanens retningslinje vedr. økologiske forbindelser i subregion N30-18

Værdifulde landbrugsområder (jf. Kommuneplanen for Viborg Kommune) er relevante indenfor projektområdet vest for Ulbjerg og på grænsen til området særligt mod syd.

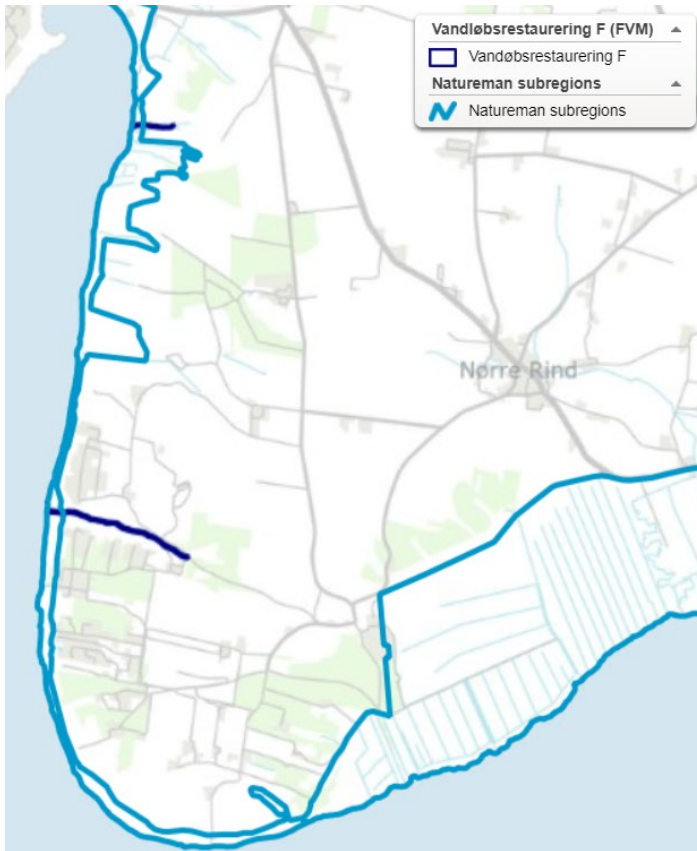
Figur 11: Kommuneplanens udpegninger til værdifuldt landbrugsområde i og omkring subregion N30-18. Den nordlige del til venstre, den sydlige del til højre

Langt hovedparten af arealerne i området er landbrugsjord ("landbrugsnotering" i matrikelkort)

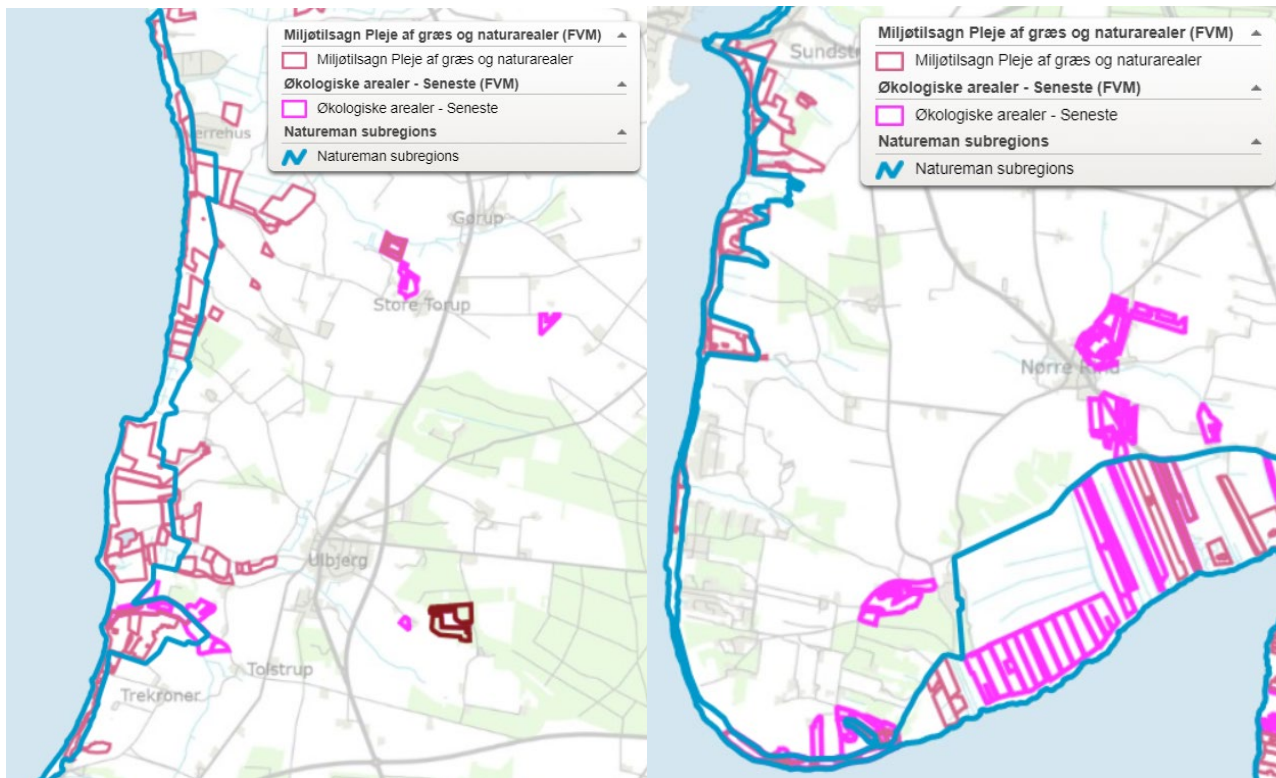
Figur 12: Landbrugsnoterede arealer i og omkring subregion N30-18. Den nordlige del til venstre, den sydlige del til højre

Der er gennemført to forundersøgelser for vandløbsprojekter syd for Sundstrup, men det har ikke ført til konkrete projekter, da det blev vurderet der ikke kunne opnås målopfyldelse.

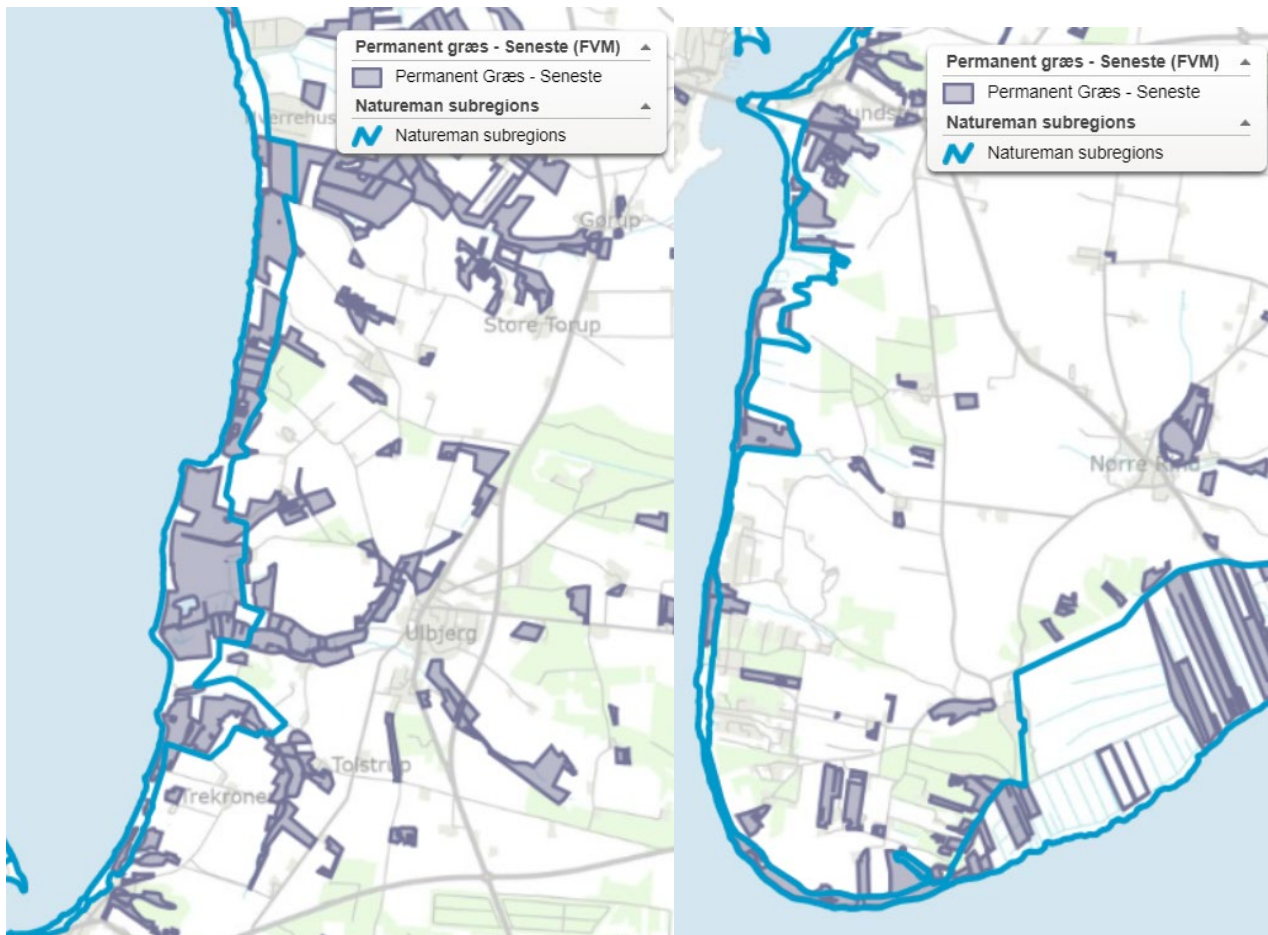
Figur 13: Vandløb der er udpeget til restaurering i Statens vandplaner i den sydlige del af subregion N30-18

En del områder i projektområdet drives økologisk eller med miljøtilsagn.

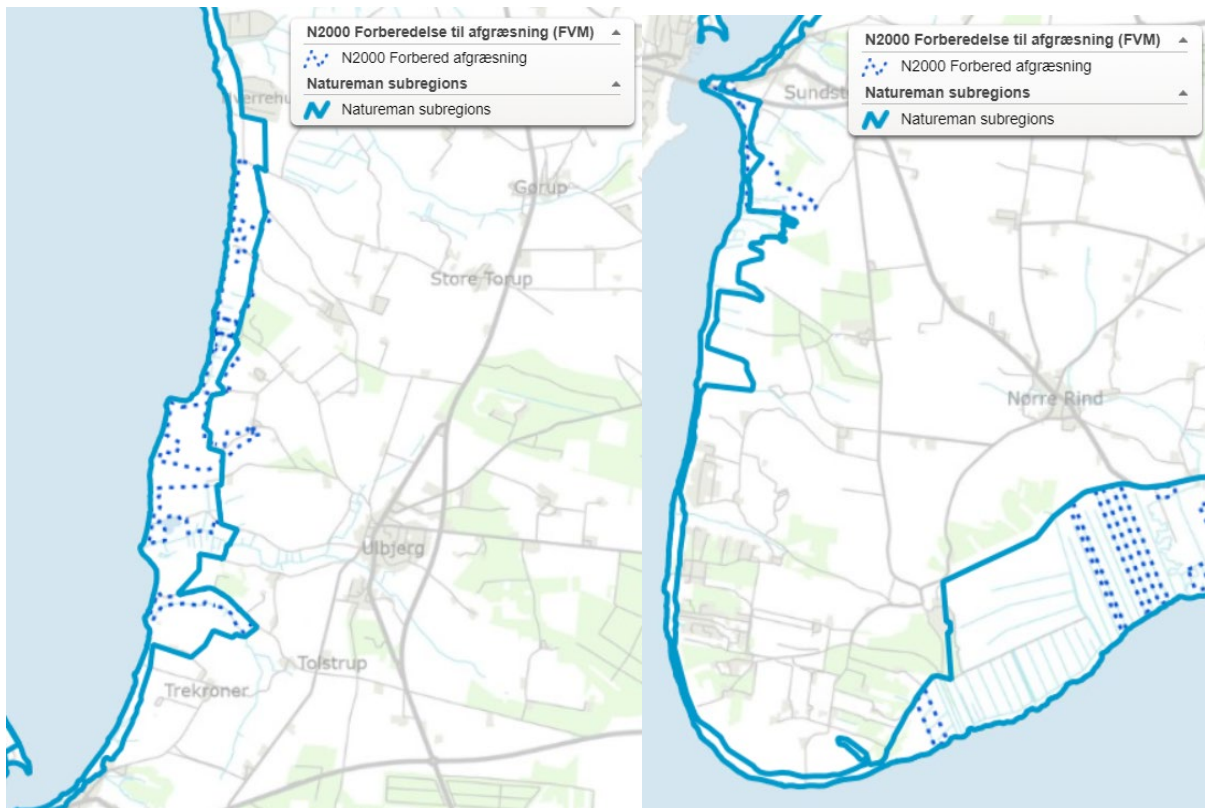
Figur 14: Miljøtilsagn og arealer der dyrkes økologisk i projektområdet. Den nordlige del til venstre, den sydlige del til højre

En stor del er registreret som "permanent græs" i markplanerne, hvilket betyder, at de som minimum har ligget hen i græs de seneste 3 dyrkningsår.

Figur 15: Arealer med permanent græs i og omkring subregion N30-18- Den nordlige del til venstre, den sydlige del til højre

Der er mulighed for aftaler om tilskud til forberedelse til afgræsning eller rydning på en del arealer (FVM). Se figur 16 og 17.

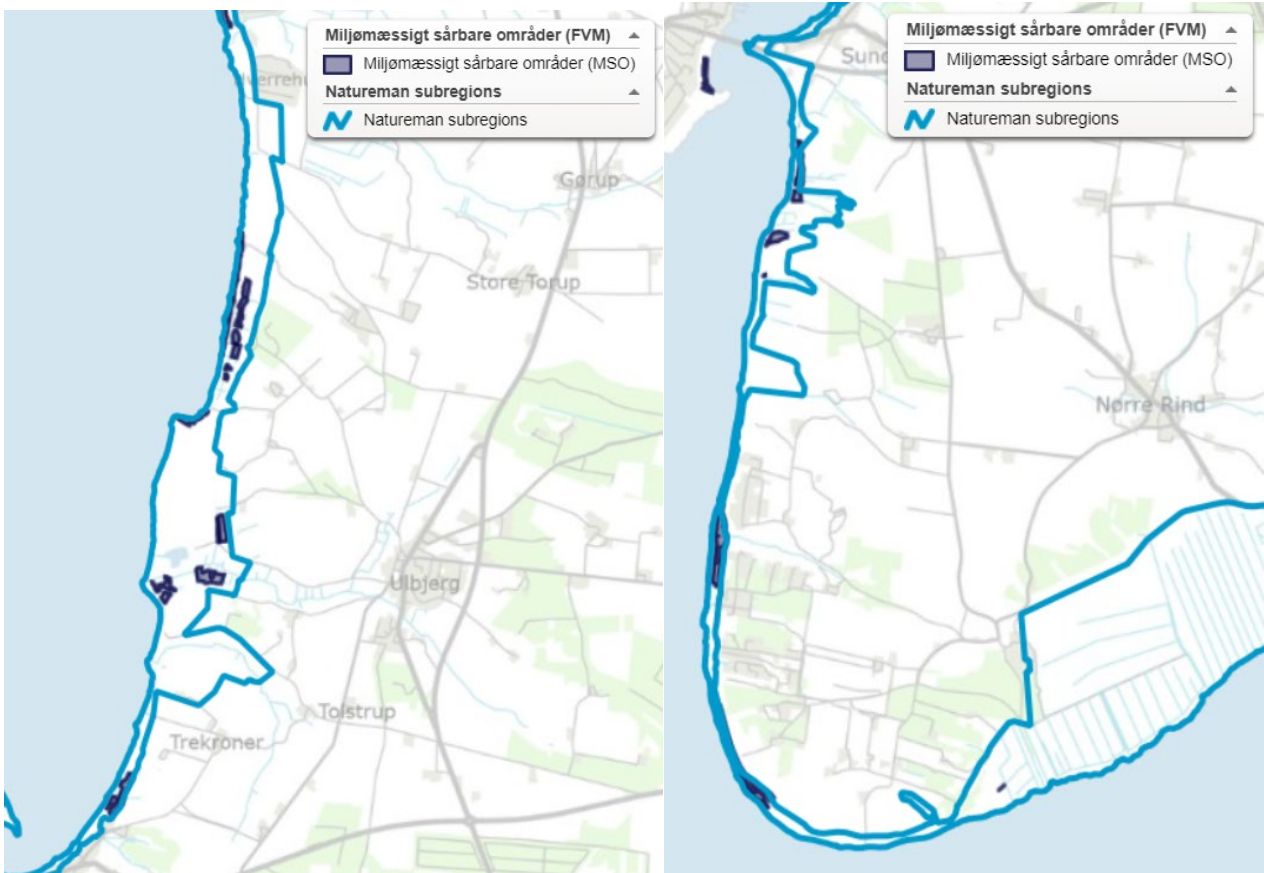

Figur 16: Områder hvor der kan søges om tilskud til forberedelse til afgræsning i subregion N30-18. Den nordlige del til venstre, den sydlige del til højre.

Figur 17: Områder i subregionen hvor der kan søges tilskud til rydning

Der er udpeget miljømæssigt sårbare områder, hvor marker med permanent græs ikke må pløjes.

Figur 18: Udpegede miljømæssigt sårbare områder i subregion N30-18

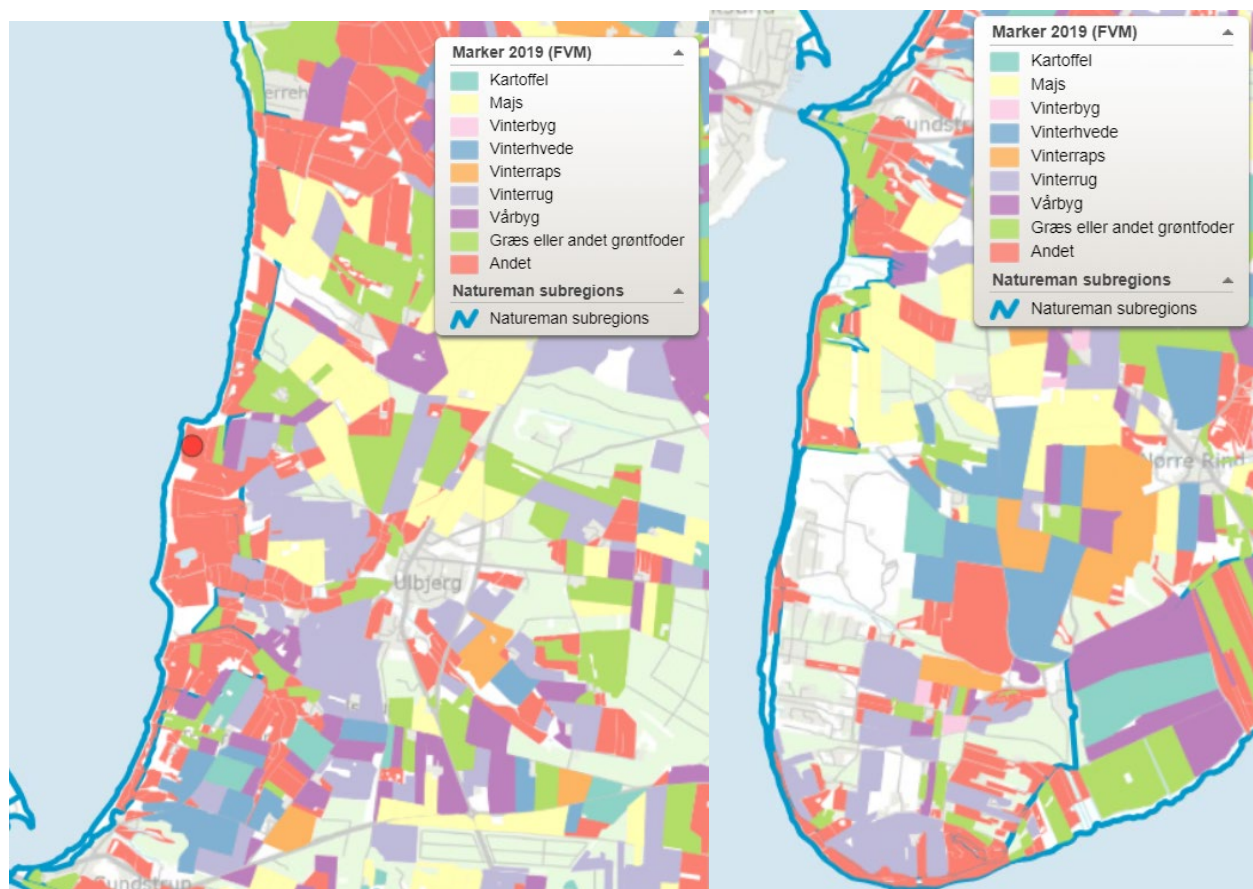
Trusler mod områdets naturværdier

Generelt gælder det for projektområdets stejle skrænter og våde flade arealer, at de er svært tilgængelige og ikke egner sig til traditionel markdrift. Derfor er en meget væsentlig trussel tilgroning pga. manglende drift.

Derudover er projektområdet karakteriseret af, at der umiddelbart udenfor grænsen ligger traditionelt intensivt dyrkede arealer, og at der derfor er en betydelig randeffekt og nogle steder sandsynligvis også direkte tilførsel af næringsstoffer.

Nuværende pleje

Det ses nedenfor, at hovedparten af arealerne indenfor projektområdet allerede henligger i græs, grøntfoder eller "andet", der oftest dækker over en miljøtilskudsordning.

Figur 20: Afgrøder og anden anvendelse af markblokke i subregion N30-18 i 2019. Den nordlige del til venstre, den sydlige del til højre

Ejerstruktur

Projektområdet er i forvejen smalt og de betyder også, at størstedelen af ejendommene oftest ligger uden for området. I nogle tilfælde ligger ejendommens arealer samlet på den anden side af afgrænsningen, mens det andre steder ligger spredt over større afstande i området.

Drift og driftshistorie

På grund af projektområdets landskabelige karakter med stejle skrænter er afgrødevalget udenfor projektområdet af stor betydning for eventuelt at kunne mindske næringsstofbelastningen i naturområder

indenfor projektområdet. Områdets langstrakte udformning taget i betragtning skal dette først undersøges nærmere i forbindelse med konkrete forslag til indsatser.

Det springer dog i øjnene, at en stor del af grænsearealerne på det sydlige kort ved Lynderup fremstår udyrkede på kortet ovenfor med nuværende drift. Der er tale om en golfbane, og muligheden for at indgå et samarbejde/partnerskabsprojekt bør undersøges nærmere.

Overordnet vision for området

Fjordlandets markante landskab med stejle skrænter og flade fugtige arealer ud til vandet kan tydeliggøres ved sammenhængende græsning, hvor den meget korte afstand mellem tørre og våde arealer samtidigt kan gøre dyrehold rentabelt.

Dette kan understøtte, udvikle og sammenbinde områder med mosaikker af forskellige naturtyper tæt på hinanden, hvilket kan sikre en høj biodiversitet og høj naturkvalitet.

Der søges synergi med rekreative tiltag og ønsker fra det allerede aktive lokalsamfund for at understøtte og samarbejde om at skabe kontakt til de relevante lodsejere.

Indledende overvejelser om de næste trin

Der skal gennemføres botaniske undersøgelser i felten som grundlag for mulighedskatalog. Første sted vil blive området mellem Sundstrup og Stavild Møllebæk (5 km mod syd), hvor få lodsejere har et areal, der strækker sig ind i landet og både indeholder kortlagte overdrev, kildevæld og rigkær. Som det fremgår nedenfor, ligger det også lige for at undersøge mulighederne nærmere på arealerne omkring Ulbjergs gamle campingplads.

Interessentundersøgelse

Der er en stor interesse for projektområdet fra den lokale gruppe "Fjordklyngen", som har en stor interesse for tilgængeligheden og de rekreative værdier i området.

Inden for projektområdet ligger Ulbjerg Camping, som i dag er lukket ned. Den nye ejer er i dialog med kommunens planafdeling, og er åben for at skabe mere natur i området med afgræsning og eventuelt samarbejde med Fjordklyngen.

Relevante områder grænser også op til en golfbane, hvor et samarbejde om forvaltningen kunne være muligt.

På baggrund af disse interesser i området skal der senere i processen tages stilling til om, og hvor naturplejen skal indgå, og dermed hvilke lodsejere der skal involveres.

Botanisk forundersøgelse

De seneste botaniske undersøgelser er foretaget i 2019-2020 som en del af NOVANA kortlægning af habitatnatur. Det er disse registreringer, som danner basis for det videre arbejde.

Derudover er en del af arealerne vest for den tidligere Ulbjerg Campingplads besøgt i anden anledning i 2021, og der er på denne baggrund basis for at arbejde videre et projekt om udvidet afgræsning.

Hydrologisk forundersøgelse

Med udgangspunkt i de kommende botaniske undersøgelser udvælges de områder, hvor der kan suppleres med hydrologiske undersøgelser for bedst muligt for at udvide, genoprette og sikre de udvalgte naturtyper.

Relevante aktioner

A1: Botaniske og hydrologiske forundersøgelser af udvalgte områder, samt interessentundersøgelser

A2: Udarbejdelse af ansøgninger til sammenhængende afgræsning.

C1: Etablering af græsning

C2: Etablering af naturlig hydrologi

C3: Særlig artspleje

E5: Naturpleje som driftsgren